

Esser/Weyers:

Schuldrecht, Band II, *Besonderer Teil*

(7. völlig neubearbeitete Auflage, C. F. Müller Juristischer Verlag, Heidelberg 1991, XXX + 707)

А. Увод

1. Онај ко би хтео да прикаже све немачке уџбенике облигационог права који су тренутно у употреби, подухватио би се великог посла. Јер нису у питању само уџбеници живих и активних, него и умрлих или умировљених писаца. Према тамошњој традицији, најбољи и најпопуларнији уџбеници надживљују своје ауторе, односно не повлаче се у мировину заједно са њима. Кад њихови писци не буду више у стању да сами „потхрањују“ и „освежавају“ своја дела, онда то чини неко други, стичући тако својство коаутора. Ако коаутор уради тако више пута, прерађено и допуњено дело може се битно разликовати од оригинала. Такав је управо случај са уџбеником који је предмет овог приказа. Он је седмо по реду издање, а само прва четири дело су искључиво његовог зачетника, Josef-a Esser-a. После тога, Есер, због старости, није више био у стању да прати збивања на пољу правне теорије, законодавства и судске праксе, и да свој уџбеник осавременује. Уместо њега, то је чинио његов бивши ученик, Hans-Leo Weyers.

2. Међу немачким правним писцима из првих година после Другог светског рата, Есеру припада високо место. Може се слободно рећи да су он и Ларенц представљали два највиша врха немачког грађанског права из тога периода. Радећи као професор на Универзитету у Тибингену, Есер се особито истакао као правни писац. Пишући необично много и луцидно, он се исказао не само као свестрано образован цивилиста, него и као правни филозоф. Утицај његових идеја и ставова био је огроман, и сезао је даље од немачких и европских граница. Поред великог двотомног уџбеника из облигационог права, који је и сам више пута прерађивао и допуњавао, Есер је објавио још неколико монографских радова. У те радове спадају: 1) *Wert und Bedeutung der Rechtsfiktionen*, 1940; 2) *Grundfragen der Entwicklung der Gefährdungshaftung*, прво издање 1941, друго издање 1969; 3) *Einführung in die Grundbegriffe des Rechts und Staates*, 1949; 4) *Grundsatz und Norm in der richterlichen Fortbildung des Privatrechts*, прво издање 1956, а треће 1974; 5) *Wertung, Konstruktion und Argument im Zivilurteil*, 1956; 6) *Vorverständnis und Methodenwahl in der Rechtsfindung*, 1970.

3. Почев од петог издања *Посебног дела облигационог права*, уз Есера се, као коаутор, појављује Вејерс, професор на Универзитету у Франкфурту. Он је, такође, чувено име међу немачким правницима и, колико ми је познато, писац је још барем двеју

монографија: 1) *Unfallschäden, Praxis und Ziele von Haftpflicht- und Vorsorgesystemen*, 1970; 2) *Versicherungsvertragsrecht*, 2. Auflage 1995. Прерађено пето и шесто издање Есеровог уџбеника Вејерс је објавио у две полусвеске, док је у седмом издању оба дела спојио у једну књигу. Међутим, то нипошто није једина одлика седмог издања. У њему су многи делови из два ранија издања претрпели знатну прераду и допуну. Из пишчевог предговора дознајемо да је то нарочито случај са оним деловима које немачки правници називају „законским облигационим односима“: пословодство без налога, неправедно обогаћење, и деликтно право. Држећи се Есеровог начина објашњавања појединих правних института, Вејерс је указао на историјске услове њиховог настанка и друштвено-економску позадину. Сем тога, навео је мноштво очигледних примера из судске праксе, скренуо пажњу на туђа схватања и изложио своја. Књига је зато морала достићи обим од 700 страна, и то великог формата. Међутим, то је уобичајени опсег за тзв. „велике уџбенике“, јер су они намењени искуснијим студентима и свршеним правницима.

Б. Садржина дела

1. Систематика овог уџбеника не разликује се ни по чему од систематике осталих немачких уџбеника исте врсте. Сви њихови писци следе у томе свога законодавца. Цела грађа је распоређена у 11 поглавља, а у оквиру њих највеће јединице чине параграфи, који се континуирано ређају кроз целу књигу. На крају долазе регистар наведених правних прописа и стварни регистар. Зачудо недостаје, на почетку, објашњење употребљених скраћеница (осим скраћено наведених дела), ваљда зато што је њихово значење постало већ општепознато.

2. Прва глава носи наслов „Уговори о отуђењу“. У њој су, потпуно очекивано, обрађени: купопродаја, трампа и поклон. Особита пажња посвећена је одговорности због материјалних недостатака продате ствари, и о томе се говори у читава три параграфа. У посебном параграфу изложена су правила Бечке конвенције о међународним уговорима о продаји робе.

3. Друга глава је насловљена са „Уговори о уступању“. Ту је реч о закупу, послузи и зајму. Доминира излагање о закупу, нарочито уговора о закупу станова и других просторија, укључујући и заштиту закупца непокретности од трећих лица.

4. Трећа глава обухвата „Уговоре о служби и уговоре о изради дела“. Поред уговора о раду и уговора о служби, ту је реч о уговору о изради дела, о налогу и посредовању, али и о јавном обећању награде. Четврта глава има наслов „Уговори о пријему“, а у њој су обрађени уговор о остави уопште и уговор о гостинској остави посебно.

5. Пета глава има назив „Обезбеђење и утврђивање дуга“ а посвећена је овим питањима: јемство, обећање дуга, признање дуга и признање салда, поравнање, и упут. Шеста глава обухвата „Ризичне уговоре“, тј. уговор о осигурању, о доживотном издржавању, о игри и опклади.

6. Седма глава се односи на пословодство без налога, осма на неправедно обogaћење, а девета, десета и једанаеста глава обухватају деликтно право. У оквиру деликтног права једно поглавље је посвећено недопуштеним радњама, друго тзв. „одговорности због угрожавања“, док треће поглавље има уводни карактер.

В. Одабрана места

Будући да су у овом издању Есеровог уџбеника највише прерађени и допуњени делови о неправедном обogaћењу и о деликтној одговорности, одлучих да читаоцима приказа предочим две ствари из тих области: неправедно обogaћење туђом чинидбом и накнаду штете због претрпљених болова. Међутим, прву од ових ствари немогуће је потпуно схватити ако се не зна да немачко право прави разлику између послова обавезивања и послова располагања. Стога је потребно да ту његову специфичност најпре посебно разјаснимо.

И. Послови обавезивања и послови располагања

1. Немачки Грађански законик (скраћено: BGB), у § 929, прописује: „За преношење својине на покретну ствар потребно је да власник преда ствар стицаоцу и да су обојица сагласни да својина треба да пређе. Ако је стицалац у поседу ствари, довољна је сагласност о преласку својине.“ „Сагласност“, коју BGB захтева, није садржана у самом уговору о куповини, него је потребан један други, посебан уговор (тзв. „стварни“ уговор), чија је једина садржина у томе да „својина треба да пређе“. Уговор о куповини је облигационоправне природе, и њиме се само заснива обавеза да се промена власника оствари, да се склопи „стварни“ уговор. Стога се први уговор назива „посао обавезивања“, а други – „посао располагања“.¹

2. Вејерс констатује да се обавезивање и располагање, као појмови, разликују и у осталим правним системима, али да се немачко право не зауставља на тој појмовној разлици. По њему, обавезивање и располагање разликују се двојачко, и они су раздвојени. „Принцип раздвојености“ и „принцип апстрактности“, као руководеће теоријске идеје, владају у односима облигационог и

¹ Видети Karl Larenz, *Lehrbuch des Schuldrechts*, Band II: *Besonderer Teil*, 12. Auflage, München, 1981, стр. 10–13.

стварног права, а уговори о отуђењу својине чине најважније поље њихове примене (стр. 1). Према принципу раздвојености, закључење уговора о отуђењу ствари не доводи уједно и до располагања њоме. Купац не постаје власник већ самим склапањем уговора о куповини, него тек на основу „стварног“ уговора. Према начелу апстрактности, делотворна снага „стварног“ уговора не зависи од уговора о куповини, иако је он његов основ. Другим речима, купац постаје власник ствари и у случају кад се покаже да је уговор о куповини ништав или ако буде поништен зато што је рушљив. Прелаз својине са продавца на купца темељи се, дакле, искључиво на „стварном“ уговору и његовој повезаности са реалним актом предаје ствари, односно са уписом у земљишне књиге. Ако је уговор о куповини неважећи, продавац има према купцу само *иљражбено иљраво* због неправедног обogaћења, које подразумева захтев на повраћај ствари и повраћај својине на њу (стр. 2). Продавац не може тражити повраћај ствари од трећег лица коме је купац у међувремену њу отуђио, нити издвајање ствари из стечајне масе купчеве.

3. Принцип раздвојености и принцип апстрактности значе да дејство уговора о куповини, као чистог посла обавезивања, остаје ограничено на његове стране. Ако је, на пример, покретна ствар продата али још није предата и пренета у својину купцу, продавац је још њен власник. Тада он има правну могућност да исту ствар прода и неком другом и да је пренесе у својину, само што је у том случају одговоран за штету због скривљене немогућности испуњења (§ 325 BGB). Једино кад су у питању непокретности, купац може предбележом у земљишним књигама да се заштити од продавчевих располагања ствари противно уговору (§ 883 BGB). Раздвојеност посла обавезивања и посла располагања има за последицу и то да се услови важности првога цене искључиво по облигационом, а другога – искључиво по стварном праву. Зато доцнији прибавилац ствари није оптерећен бригом да ли је његов претходник стекао својину на основу пуноважног уговора о куповини. У том смислу, може се рећи да по немачком праву правни промет ужива донекле јачу заштиту него по праву оних земаља у којима је на снази принцип јединства уговора о куповини и преноса својине. Јер по том принципу се сматра да је сагласност воља, која је потребна за пренос својине, садржана већ у самом уговору о куповини, те да је „стварни“ уговор сувишан. Тачније, својина се преноси простом предајом ствари или чак самим уговором о куповини. Обе ове варијанте претпостављају пуноважан купопродајни уговор.

II. Неправедно обogaћење туђом чинидбом

1. Читаоци овог уџбеника сазнаће да је немачки законодавац, за разлику од неких других правних система, утврдио опште правило о неправедном или неоснованом обogaћењу. То се правило налази у § 812 BGB, и оно гласи:

„(1) Ко путем чинидбе неког другог или на другачији начин стекне нешто на рачун другог без правног основа, дужан је да му то врати. Ова обавеза постоји и кад правни основ доцније отпадне или кад не наступи резултат који је, сходно садржини правног посла, био циљ чинидбе.“

(2) Као чинидба важи и признање постојања или непостојања облигационог односа, учињено путем уговора.“

2. Показало се, међутим, да је ово законско правило сувише широко, али и сувише непрецизно да би довело до сигурних резултата. Стога се у правној теорији приступило одређеној диференцијацији, која у § 812 BGB не види само један основ за тражење повраћаја, него два одвојена основа. Прави се, наиме, разлика између захтева за повраћај неправедно стеченог „путем чинидбе неког другог“ и захтева за повраћај неправедно стеченог „на други начин“. Захтеве из прве групе Вејерс означава као *кондикције чинидбе*, а захтеве из друге групе – као *кондикције нечинидбе* (стр. 422). У прву групу сврстава случајеве у којима је тужба неправедног обogaћења усмерена на повраћај чинидбе коју је тужилац свесно и вољно прибавио туженом, јер се показало да за њу недостаје правни основ. Чинидба се може састојати у преношењу другоме својине на неку ствар, у препуштању привремене употребе ствари, у плаћању извесне своте новца, или у извршењу неке услуге, уколико је прималац тиме уштедео трошкове које би иначе морао начинити. Најпосле, чинидба се може састојати и у исплати туђег дуга.

3. Најважнији случај неправедног обogaћења ове врсте, по немачком праву, јесте случај преношења својине на ствар на основу неважећег уговора о куповини. Принцип апстрактности допушта да се такав пренос сматра пуноважним, тј. да се он формално прима као испуњење постојећег облигационоправног захтева за уступање својине на купљену ствар. Стога признање продавцу права на кондикцију представља нужну допуну начела апстрактности (стр. 453). Вејерс ће узгред рећи да је у појединостима могуће, сходно категоријама општег права, правити разлику између захтева за повраћај због недостатка правног основа уопште (*condictio sine causa*), захтева за повраћај посебно онога што је учињено омашком јер није дуговано (*condictio in debiti*) и, коначно, захтева за повраћај због накнадног отпадања правног основа (*condictio ob causam finitam*). То разликовање није, међутим, од практичног значаја (стр. 453).

4. Дискусију немачких правника о „објективном“ и „субјективном“ правном основу Вејерс сматра јаловом. По „субјективној“ теорији (која је иначе претежнија), под правним основом у смислу § 812 BGB ваљало би разумети „једино постизање циља чинидбе“, који се налази, на пример, у испуњењу обавезе, док „објективна“ теорија саму ту обавезу третира као правни основ. Вејерс не види

практичан значај ових алтернатива који би био вредан помена, а и њихов теоријски смисао изгледа му сумњив. По њему, треба се држати традиције, и под правним основом у смислу § 812 BGB разумети само облигациони однос. Извршење чинидбе треба да има карактер испуњења одређеног облигационог односа. Међутим, ометање испуњења пуноважних уговора не потпада под правила о неправедном обогаћењу, јер облигационоправни основ ту постоји. То важи чак и у случају кад уговор буде угашен одустанком једне стране (*ex nunc*). За такве ситуације меродавни су посебни прописи BGB (стр. 454).

5. BGB прописује да, упркос недостатку правног основа, кондикција чинидбе није ипак могућа у два случаја. Први је случај кад онај ко чинидбу извршава зна да на то није обавезан. Његов доцнији захтев за повраћај значио би кршење забране противречног поступања (*venire contra factum proprium*). Но, Вејерс мисли да овај пропис треба уско тумачити: његовој примени нема места у случају пуке сумње у обавезу, нити у случају кад се недугована чинидба извршава да би се избегла штета (плаћање под принудом). Други је случај кад чинитељ погрешно мисли да је правно обавезан на чинидбу, док се у исти мах може сматрати да је њено извршење одговарало моралној обавези или обавези пристojности. Типичан пример тога представља плаћање издржавања брату или сестри, у погрешном уверењу да се има правна обавеза издржавања (стр. 454).

6. Према наведеном § 812 BGB, захтев из неоснованог обогаћења постоји и у случају кад „са чинидбом не настане резултат којем се тежило према садржини правног посла“. Вејерс сматра да се смисао овог правила даде разумети само из његове историје. Треба, наиме, водити рачуна о чињеници да оно потиче из „*condictio ob rem*“ римског права. По римском праву, нису сви привредни односи, које бисмо ми означили као уговоре, доводили до утуживих потраживања. Стога се дешавало да неко дође у ситуацију да први испуни своју чинидбу, верујући да ће и друга страна испунити противчинидбу, иако на то није могла бити натерана тужбом. Ако би противчинидба изостала, тада би онај ко је чинидбу већ испунио, могао захтевати повраћај те своје чинидбе. Редактори BGB најпре су сматрали да то правило римског права не треба уопште преузети, јер су његове историјске претпоставке нестале. Међутим, на крају се дошло до сазнања да ограничено подручје за примену овог правила још постоји (стр. 455). Вејерс држи да значење ове кондикције, у законском тексту, није потпуно изражено. Оно би, по њему, морало бити искључиво у тежњи да се заштити правним послом засновано веровање у наступање одређених околности, *које не значе прошивчинидбу што се даје изнудити*. Ако се очекивање не испуни, чинидба која је ради тога извршена може се натраг захтевати. Томе одговарају и примери наведени у Записнику који се односи на Нацрт BGB: давање неке новчане своте у циљу да она

буде употребљена као мираз, уколико доцније до брака не дође; унапред издата признаница о дугу, уколико касније не уследи исплата на коју се признаница односи. Ту спада и давање поклона са налогом, ако налог не буде испуњен (стр. 455). Стога је противно систему BGB да се тужба због неправедног обogaћења употреби и као реакција на изостанак уговором одређене противчинидбе која је утужива. У том случају меродавни су одговарајући прописи BGB о узајамним уговорима. Вејерс додаје да се овом кондикцијом не гарантује ни генерално право на повраћај за случај непостизања циља уговора који превазилази противчинидбу. То не само што би било противно њеној системској позицији, која је историјски условљена, него и њеном односу према осталим правним институти-ма, особито према промењеним околностима правног посла и про-машаја циља (стр. 455).

III. Накнада штете због претрпљених болова

1. Објашњење овог питања Вејерс ће започети констатацијом да новчану накнаду неимовинске штете BGB допушта „само у случајевима који су опредељени законом“ (§ 253), тј. изузетно. Један такав изузетак изричито је назначен у § 847, који гласи:

„(1) У случају повреде тела или здравља, као и у случају лишења слободе, повређени може захтевати правично обештећење у новцу због штете која није имовинска штета.

(2) Исто право припада женском лицу на коме је извршен злочин или деликт против морала, или које је преваром, претњом или злоупотребом односа зависности наведено на допуштење ван-брачне обљубе.“

2. Овде је реч о накнади штете због претрпљених физичких и душевних болова (*Schmerzensgeld*). Вејерс држи да § 847 обухвата све деликте садржане у BGB, укључујући и штету коју узрокује животиња, због које иначе следује одговорност без обзира на кривицу (§ 833). Други такав случај тиче се одговорности због штете изазване ваздухопловом. У свим осталим случајевима важи став да се болнина исплаћује само ако је штета нанесена кривицом. Због тога извесни немачки правни писци предлажу да се право на болнину загарантује и у оквиру објективне одговорности уопште (стр. 618).

3. Вејерс истиче да је о смислу накнаде штете због претрпљених болова много расправљано у немачкој правној теорији. Постоји, међутим, општа сагласност да ова накнада не треба да има улогу кажњавања. Томе у прилог говори и одговарајуће образложење Нацрта BGB и само место § 847 Законика. Судска пракса приписује болнини, пре свега, функцију задовољења и изравнања (компензације), али приликом утврђивања висине болнине води рачуна и о неким другим чиниоцима (стр. 618–619).

4. Говорећи о претпоставкама одговорности због нематеријалне штете, Вејерс подвлачи да право на болнину закон признаје само ономе чије је тело или неко друго правно добро непосредно повређено. Ни тешке душевне патње што их неко трпи због повреде или смрти њему блиских лица не дају право на болнину, осим у случају кад постоји властита штета на здрављу, која је медицински утврђена (штета услед шока). Сем тога, листа чињеничних претпоставки болнине у § 847 сматра се коначном. Повреда правних добара изван те листе није у стању да породи право на накнаду штете због претрпљених болова. Међутим, та је листа била спорна већ од самог почетка, пре свега, због изостале повреде части. Потребу за проширењем списка заштићених добара Савезни врховни суд Немачке сматрао је, у једном спорном случају, тако хитном да није ни водио рачуна о његовој искључивости. По узору на члан 49 швајцарског Закона о облигацијама, овај суд редовито признаје право на болнину због повреде *ојшџег љрава личносџи*. Услов је да се ради о објективно тешкој повреди или да се штетник може прекорети због велике кривице. То је данас општеважећи став немачке судске праксе (стр. 620).

5. Даља је претпоставка болнине да је у питању штета која нема имовински карактер. Њено битно својство чини немерљивост у новцу, али Вејерс сматра да је њу немогуће позитивно дефинисати. У суштини, ради се, првенствено, о намирењу за умањено задовољство од живота, изазвано рђавим осећањима сваке врсте: телесним боловима, лишавањима, ненавикнутошћу, одрицањима, депресијом, итд. Али је потребно увек проверити није ли барем у односу на једну последицу могућа натурална реституција, као што су, на пример, терапијске мере против депресије. У том случају, трошкови лечења не спадају у неимовинску него у имовинску штету. Но, Вејерс мисли да доказивању претпоставки болнине не треба постављати одвећ строге захтеве, јер је интензитет телесних и душевних болова тешко мерљив. Сем тога, чак и једнака јачина болова има различит утицај на различите људе (стр. 621).

6. Немачки законодавац каже да право на болнину подразумева „правично обештећење у новцу“. Вејерс ће приметити да се болнина, по правилу, досуђује у паушалном новчаном износу, а само изузетно (кад су у питању трајне штете) у облику ренте. Указивањем да обештећење треба да буде „правично“, законодавац покушава да одлуку суда учини правичном, јер тачан обрачун висине накнаде није могућ. С тим у вези поставља се питање које околности могу утицати на то да одлука буде правична. Одговарајући на то питање, Вејерс ће истаћи неколико различитих чинилаца и при том поново указати на циљ накнаде штете због претрпљених болова.

7. Пошто немачки правници функцију болнине виде, пре свега, у компензацији, Вејерс подвлачи да одмеравање накнаде треба да зависи, првенствено, од *џежине болова и остџалих душев-*

них оиџеређења. Мада је ово најконкретнија тачка ослонца за обрачун, она ипак не помаже директно да се утврде тачни износи болнине. Зато се чине покушаји да се до самерљивих величина дође заобилазним путем. Тако на пример, „биланс среће“ лица које је, више недеља, трпело непрекидне болове, могао би се изравнати новчаним средствима која би му омогућила да исто толико времена борави у пријатној околини. Ономе ко тешко заборавља доживљене непријатности, могли би помоћи удаљавање и разонода што их пружа путовање. Док би лицу коме је инвалидност ускратила бављење спортом којим се раније бавио, болнина могла омогућити да се бави неким другим спортом, макар да је он и скупљи. Међутим, трошкови држања путничког аутомобила, што их захтева онај коме је ампутирана једна нога и који раније није имао аутомобил, нису део болнине; они представљају материјални издатак који омогућује да се, делимично, поново успостави ранија покретљивост (стр. 622).

8. Вејерс ће приметити да и у случају кад постоје назначене тачке ослонца, утврђивање болнине има ипак *волунџаристички и конвенционалан каракџер*. На то упућују знатне разлике у износима болнине, досуђене од стране судова оних земаља чији грађани имају приближно једнаку куповну моћ. Зато би, по мишљењу писца, требало покушати да се барем слични случајеви слично и третирају. Сматра да би у том погледу могле бити од помоћи новообјављене „Табеле за болнину“ (*Schmerzensgeldtabellen*). Сакупљене пресуде које се односе на болнину, у њима су груписане према типичним боловима због извесних повреда, према времену лежања у болесничкој постељи, према тежини инвалидитета, итд. Ево једног примера из тих табела: „Делимичан прелом леве подлактице, губитак слезине и једног бубрега, седам недеља боравка у болници, ожилци на левој подлактици, знатна ограничења животне радости и претећа дијализа у случају губитка и другог бубрега, 20-годишњак – болнина 35.000 немачких марака“ (стр. 623).

9. Из удбеника је видљив чврст став немачких судова да приликом утврђивања болнине треба водити рачуна и о *имовинским приликама сџрана у сџору*. Но, импликације тога става нису саме по себи једнозначне. Тако, ако се следи идеја изравнања, могло би се помислити и на то да неко, ко је навикао да живи у луксузу, потребује и већа новчана средства да би одолео недаћи. Треба, међутим, аргументисати само у супротном смеру: да рђаве имовинске прилике починиоца штете могу водити ка нижој болнини. С друге стране, већина лица која узрокују „несрећне случајеве“ своју одговорност покривају осигурањем, те је стога бесмислено говорити о њиховим „имовинским приликама“ као фактору умањења болнине. Ако се неко није осигурао за случај одговорности, о томе не би требало водити рачуна увек у његову корист а на

штету повређеног. Бол повређенога није мањи услед недостатка осигурања. У оквиру правичног одлучивања, ваљало би негативно вредновати чињеницу што неко, на пример, опасну делатност обавља а да се није претходно побринуо како да испуни туђе правне захтеве са чијом је појавом морао рачунати (стр. 623).

10. У уџбенику је посебно подвучено да идеја задовољења или сатисфакције изискује да се при одмеравању болнине води рачуна и о кривици починиоца штете. То значи да у случају теже кривице редуција болнине због рђавих имовинских прилика штетника не долази у обзир. Већу улогу игра, међутим, кривица починиоца штете у случају повреде права личности. Ту су немачки судови подлегли утицају правила из члана 49 швајцарског Закона о облигацијама: болнину досуђују само ако постоји тежа кривица одговорног лица.

11. Напослетку, Вејерс ће указати на чињеницу да је, по немачким прописима који су на снази од 1. VII 1990. године, право на накнаду штете због претрпљених болова изгубило строго лични карактер: постало је преносиво и наследиво. Оно се може и заложити и пребити, а подесно је да постане и саставни део стечајне масе лица коме припада. Право на болнину улази у заоставштину повређеног лица, без обзира на то да ли је оно за живота испољило своју вољу да се њиме користи. Наследници и повериоци повређеног имају, дакле, економску корист од његових болова, утолико замашнију уколико је његова патња била већа. Вејерс верује да ће судови, барем приликом одлучивања о висини болнине, водити фактички рачуна и о томе да ли би болнина и према повређеноме могла испуњавати неки циљ. Али ће, по њему, убудуће бити теже да се болнина, осим функције изравнања, призна и нека друга функција (стр. 625).

Г. Закључак

Приказани уџбеник *Облигационо право (Посебан део)* један је од неколико савремених „великих уџбеника“ из ове области у Немачкој. Он је незаобилазна литература не само за оне који уче, него и за оне који пишу или одлучују. Таква књига добро би дошла и југословенским правницима, јер би им пружила прилику да своје знање провере и прошире га до неслућених граница. Ко буде имао срећу да до ње дође и снаге да је прочита, увериће се у то и сам. Онима којима је то задовољство ускраћено, овај приказ могао би бити некаква утеха.

др Јаков Радишић